

53 w 2019 (190)

Etapy rozwoju dziecka

Data publikacji: 17.06.2019 / Autor: Katarzyna Kołton

Wersja uzupełniona.

Myślę, że już będąc przybocznym napotkało Cię wiele problematycznych sytuacji, na które nie mogłeś znaleźć sposobu, a nawet nie wiedziałeś, że pojawiają się one codziennie w życiu każdego zucha. Na początku działałeś intuicyjnie, potem na podstawie prób i błędów wypracowałeś swój sposób działania, swoją metodę. Każdy świadomy drużynowy chciałby stworzyć przestrzeń, w której jego zuchy mają okazję rozwijać się w sposób harmonijny. Gromada zuchowa to idealne miejsce, które pomoże przeżyć zuchom niesamowitą przygodę, która będzie okazją do prawidłowej stymulacji ich rozwoju.

Etapy

Dzieci rozwijają się bardzo szybko. Każdego dnia uczą się czegoś nowego, poznają otaczający świat, doskonalą i zdobywają nowe umiejętności. Na każdym etapie rozwoju charakteryzują się poszczególnymi cechami i umiejętnościami. Na początku rozróżnianie ich sprawia niemałe trudności. W życiu człowieka możemy wyróżnić 8 etapów rozwoju:

1. Okres prenatalny – od poczęcia do narodzin;
2. okres wczesnego dzieciństwa – od narodzin do 3 roku życia;
3. okres średniego dzieciństwa, czyli wiek przedszkolny – od 4 roku życia do 6 roku życia;
4. okres późnego dzieciństwa, czyli wiek szkolny – od 6/7 roku życia do 10/12 roku życia;
5. okres adolescencji, czyli wiek dorastania – od 10/12 roku życia do 20/23 roku życia;
6. okres wczesnej dorosłości – od 20/23 roku życia do 35/40 roku życia;
7. okres średniej dorosłości – od 35/40 roku życia do 55/60 rok życia;
8. okres późnej dorosłości – od 55/60 roku życia do końca naszych dni.

Najbardziej będzie interesował nas okres późnego dzieciństwa, w którym znajdują się nasze zuchy. Okres wczesnoszkolny rozpoczyna się w momencie wstąpienia dziecka do szkoły i to właśnie ona staje się potężnym czynnikiem i bodźcem rozwojowym. Pierwsze chwile w szkole są niezwykle ważną i trudną zmianą w życiu dziecka.

Pierwszą trudnością z jaką zmierzają się zuchy jest przejście z niekończącej się zabawy do systematycznej i statycznej nauki w szkole. Nadal są one bardzo chłonne poznawczo, emocjonalnie i społecznie. Zachowania jakich uczą się zuchy są ściśle związane z naśladowaniem nauczycieli, rodziców i oczywiście drużyny drużynowej lub druha drużynowego.

Do prawidłowego rozwoju naszego podopiecznego bardzo ważny jest harmonijny rozwój w 4 sferach: fizycznej, emocjonalnej, społeczno-moralnej i poznawczej. Na myśl przychodzą mi kolory naszej zuchowej tęczy i pryzmatu.

Odpowiadają one wszystkim potrzebom rozwojowym naszych zuchów. Rozwój fizyczny fenomenalnie rozwija kolor fioletowy. Rozwój poznawczy zawiera w sobie wszystkie kolory naszego pryzmatu. Emocjonalnie możemy rozwijać nasze zuchy poprzez kolor czerwony i fioletowy, a społeczno-moralnie za pomocą koloru fioletowego, niebieskiego i żółtego. **Jako Wódz gromady masz niezwykle trudne zadanie, żeby w ciągu roku zadbać o każdą strefę rozwoju, a co za tym idzie wykorzystać podczas zbiórek każdy kolor zuchowego pryzmatu.**

Przyjrzyjmy się strefie fizycznej

Wśród zuchów w młodszym wieku szkolnym występuje duże zróżnicowanie pod względem sprawności fizycznej. W początkowej fazie, czyli od 6 do 8 roku życia bardziej rozwijają się mięśnie duże, odpowiedzialne za ruchy rąk lub nóg, niż małe – odpowiedzialne za ruchy palców. Utrzymuje się duża pobudliwość nerwowa, co sprawia że wykonują one ruchy zamaszyste, szybkie, mało precyzyjne i mało dokładne. **Należy jednak zachować harmonię między rozwojem mięśni dużych (zawody sportowe, rzucanie piłką) jak i małych (wydzieranki, kolorowanki).** Ponieważ szybciej rozwija się motoryka duża, dzieciom łatwiej jest długo biegać i wysoko skakać niż długo majstrować i rysować. To sprawia, że również więcej siły mają w nogach czy rękach niż w dłoniach, co może powodować początkowe zniechęcenie do wybranych przez nas majsterek. Między dziewiątym a jedenastym rokiem życia twardnieją kości między innymi przegubów rąk, co zwiększa możliwości percepcyjnych ruchów i prac wymagających dokładności takich jak pisanie co powoduje, że zuchy w tym wieku z chęcią i zaangażowaniem zabiorą się do prac manualnych. Również wyostrenie wzroku i precyzja odbioru bodźców słuchowych ułatwia naukę czytania i pisania. Bardzo ważnym dla nas jako drużynowych jest zdolność rozwoju koordynacji wzrokowo-ruchowej, którą możemy stymulować poprzez wyścigi rzędów, gry z piłką itp. Takie zabawy bardzo cieszą dzieci i sprawiają że w ich sprawność fizyczna znacznie się polepsza. Ich ruchy stają się szybkie, mocne i zdecydowane.

Wspieranie rozwoju fizycznego w gromadzie zuchowej może być realizowane również poprzez:

- zapewnienie odpowiedniej realizacji koloru fioletowego,

- wędrowkę i turystykę,
- poznawanie i stosowanie zdrowego trybu życia,
- godzinny spacer podczas AZ i AL,
- ćwiczenia sprawnościowe które polepszają koordynację wzrokowo ruchową – bieg po kopercie itp.,
- zdobywanie gwiazdek i sprawności
- wycieczki na obiekty sportowe np. basen,
- zapewnienie w harmonogramie dnia czasu na swobodną zabawę zuchów

Kolejnym bardzo ważnym obszarem rozwoju jest

rozwój poznawczy

W pierwszych latach szkoły mamy do czynienia z rozwojem uwagi dowolnej, czyli takiej, na którą zuchy mają wpływ. Jeżeli decydujesz się na przyjmowanie dzieci w wieku sześciu lat, musisz liczyć się z tym, że ich uwaga jest jeszcze mimowolna, co sprawia, że zuchy interesują się tym co przyciąga ich wzrok, co jest nowe lub kojarzy im się z czymś dobrze znanym; szybko jednak tracą zainteresowanie zajęciami, w których brakuje przemienności form, nawiązania do ich zainteresowań czy codziennych aktywności. W młodszym wieku szkolnym wraz z systematycznym nauczaniem następuje dynamiczny rozwój pamięci. U najmłodszych zuchów nie jest ona zbyt złożona, zapamiętują proste słowa, a niekiedy ich znaczenie. Natomiast u starszych zuchów możemy zaobserwować rozwój pamięci logicznej, co przejawia się w odrzuceniu ciągłego powtarzania materiału w celu jego zapamiętania. W zamian pojawiają się logiczne sekwencje, skojarzenia związane z zastosowaniem danego słowa. **Na pewno w Twojej głowie pojawia się pytanie czy zuchy muszą zapamiętać każdy fragment naszych zajęć? Oczywiście, że nie. Ważne jest to, aby stworzyć obszar, w którym zaprezentujemy im nową, logiczną i uporządkowaną wiedzę niż nauczyć ich trzech losowych, niepowiązanych ze sobą umiejętności. Dlatego tak ważnym elementem w naszym działaniu jest zasada logicznego ciągu, która powinna przejawiać się w klamrach tematycznych, ale także w przejściu pomiędzy cyklami.** Najlepszym sposobem poznawania nowej wiedzy jest rozwiązywanie problemów. Konieczne jest określenie zdolności i umiejętności zuchów i stawianie przed nimi wyzwań, które będą trochę powyżej ich możliwości (trochę!). Zuch który zauważy, że radzi sobie z trudnościami w gromadzie, chętniej będzie pokonywał je w codziennym życiu. **Myślenie w wieku zuchowym to zdecydowanie myślenie konkretne. Dlatego bardzo trudno będzie naszym podopiecznym zrozumieć abstrakcyjne fabuły, historię i gawędy.** Najlepiej stosować motywy sprawdzone, które są bliskie naszym zuchom. Pracując na konkretach wykorzystując makiety, rysunki, różnego rodzaju przedmioty ułatwisz swoim zuchom możliwość zapamiętania ważnych informacji. Dodatkowym atutem będą przedmioty które angażują wszystkie zmysły.

Na pewno zauważyłeś, że niektóre Twoje zuchy mają problem z odróżnieniem przyczyny i skutku. Jest to spowodowane tym, że pamięć operacyjna dopiero nabiera kształtu. Myślę, że często spotkałeś się z absurdalnymi odpowiedziami że pan spadł z roweru, bo złamał sobie nogę – to właśnie jest konsekwencją zmian rozwojowych, które z czasem się unormują.

Aby wspierać rozwój poznawczy u zuchów w swojej gromadzie pamiętaj o:

- ćwiczeniu wszystkich zmysłów,
- ćwiczeniu koncentracji i uważności,
- ćwiczeniu umiejętności obserwacji oraz wyciągania wniosków,
- kształtowaniu indywidualności zarówno podczas zajęć jak i zdobywaniu gwiazdek i sprawności,
- uczestniczeniu w życiu kulturalnym angażując zuchy w życie lokalnej społeczności,
- rozbudzaniu ich zainteresowań,
- przekazywaniu nowej wiedzy i nowych umiejętności na każdej zbiórce,
- stosowaniu zasady przemienności elementów podczas zbiórki,
- działaniu na konkretach,
- stosowaniu zasady logicznego ciągu podczas zbiórki
- stosowaniu klamr tematycznych

Rozwój społeczno-moralny

Gromada zuchowa jest idealnym miejscem rozwoju społeczno-moralnego naszych podopiecznych. **W wieku młodszoszkolnym możemy zauważyć, że nasz zuch zwraca uwagę na potrzeby swoich rówieśników, czuje się z nimi bardzo związany co pomaga w utrzymywaniu dobrych relacji.** Potrzebują kontaktu z rówieśnikami i stara się zawierać pierwsze poważne przyjaźnie. Możemy sobie pomyśleć, że nie jest już małym egoistą, który uważa się za pępek świata. To pułapka! **Mimo wszystko są bardzo skoncentrowane na swojej osobie i bardzo dużo rzeczy będą podporządkowywać pod siebie.** Kluczowe dla dzieci w tym wieku są reguły, które panują w danej grupie społecznej. **Ustalenie wspólnych zasad panujących w gromadzie czy stosowanie Prawa Zucha jest idealną metodą, którą możesz wykorzystać przy każdej okazji.** Wchodzenie w rolę – kolegi, zucha – powoduje, że nasze zuchy uczą się norm panujących w społeczeństwie. Zaczynają rozumieć podstawowe zasady funkcjonujące w najbliższym otoczeniu społecznym i uczą jak postępować tak aby nawiązywać nowe relacje z rówieśnikami. Dzieci w tym wieku uczą się poprzez naśladowanie. Rodzice, nauczyciele i również drużynowi mają bardzo duży wpływ na zachowanie zuchów. Jako drużynowy jesteś wzorem dla swojej kadry i dla swoich zuchów. Twoje zachowanie, sposób mówienia, umundurowanie, zainteresowania mają kluczowy wpływ na rozwój zuchów w Twojej gromadzie.

Na wspieranie rozwoju społecznego zdecydowanie wpływ będą miały:

- przykład własny drużynowego i kadry
- Prawo i Obietnica Zucha,
- zdobywanie gwiazdek i sprawności,
- braterska atmosfera w gromadzie,
- podział funkcji w gromadzie (szóstkowa/y, totemowa/y itp.)
- pożyteczne prace,
- kształtowanie postaw tolerancji,
- nauka rozmowy i dyskusji,
- słuchania innych osób oraz wyrażania swojego zdania (podczas Kręgu Rady lub Małych Kręgów Rady),
- praca w szóstkach,
- wykorzystywanie Zabawy Tematycznej.

Ostatnim, ale równie ważnym obszarem jest

rozwój emocjonalny

Przede wszystkim musimy zrozumieć, że nasze zuchy mają różne doświadczenia związane z okazywaniem emocji i reakcją innych osób na sposób ich okazywania. Niektóre potrafią zuchy potrafią panować nad swoimi emocjami, a niektóre niestety nie będą miały w tym jeszcze takiej wprawy. **Najważniejsze jest, aby nie zostawiać dzieci samych z ich emocjami.** Zawsze musimy zainteresować się przyczyną występowania emocjonalnych zachowań zwłaszcza jeśli wiążą się one z płaczem. Pomóż swojemu zuchowi znaleźć rozwiązanie problemu, które wywołało u niego takie emocje. To sprawia, że coraz lepiej będzie radził sobie z sytuacjami problematycznymi. Duża pobudliwość nerwowa powoduje, że nasze zuchy zmieniają swój nastrój przez drobne niespodziewane zmiany czy najróżniejsze sytuacje. Najlepszym sposobem wspierania rozwoju w sferze emocjonalnej wśród naszych zuchów jest:

- stosowanie komunikatu "ja",
- realizacja koloru czerwonego i fioletowego podczas zbiórek i wyjazdów gromady
- stosowanie zasad Porozumienia Bez Przemocy, które zwraca uwagę na potrzeby naszych zuchów i wszystkich członków gromady
- wykorzystywanie Zabawy Tematycznej oraz Pożytecznych Prac i Umiejętności
- nazywanie swoich emocji podczas małych i dużych Kręgów Rady
- odwoływanie się do Prawa Zucha

Wszystkie cztery strefy rozwoju zazębiają się i wynikają z potrzeb naszych podopiecznych. Aby proces wychowawczy w Twojej gromadzie był efektywny i pożyteczny zadбай o realizację wszystkich kolorów zuchowej tęczy w ciągu roku. Zaplanuj każdy cykl tak, aby był on logiczny, spójny i atrakcyjny dla zuchów. Zadбай

o to, aby w każdym cyklu pojawiły się wszystkie formy pracy. Wprowadzaj do swojej gromady rytm i regularność, aby Twoje zuchy miały do Ciebie zaufanie i budowały w sobie poczucie bezpieczeństwa. Pamiętaj, że dzieci w tym wieku uczą się przez doświadczenie! Ułatwisz im poznawanie najbliższego otoczenia zapewniając zajęcia angażujące wszystkie zmysły, wymagające obserwacji stawiające przed zuchami pewną trudność, która przyniesie im nową wiedzę i umiejętności. Metodyka zuchowa daje Ci bardzo dużo narzędzi do harmonijnego rozwoju zuchów! Wykorzystuj je!

Wiedza o prawidłowościach rozwojowych warunkuje efekty pracy wychowawczej w gromadach zuchowych. Żeby świadomie i harmonijnie kształtować zucha musisz zrozumieć, jak przebiega jego rozwój, jakie ma potrzeby i oczekiwania względem gromady zuchowej. **Ważne jest Twoje poszerzanie wiedzy na ten temat - dlatego już dziś zachęcam Cię do zgłębiania tajemnic psychologii rozwojowej.**

[Katarzyna Kołton](#)

Hufcowa Hufca Zuchowego Kraków-Krowodrza Tajemniczy Ogród
Dwukrotnie członkini kadry Kursu Metodyki Zuchowej Pryzmat.

Prywatnie studentka pedagogiki Przedszkolnej i Wczesnoszkolnej. Entuzjastka koncepcji pedagogicznej Leśnych Przedszkoli oraz innych alternatywnych metod edukacji. Chciałaby, aby alternatywa stała się systemem